

OBICEIURI TRADIȚIONALE DE NUNTĂ DIN BOCSIG

George Manea

Categoriile de obiceiuri și datini ale românilor, în special cele de căpetenie din viața lor, nașterea, nunta și înmormântarea au fost analizate și continuă să fie în atenția specialiștilor din mai multe domenii, inclusiv din cel al etnografiei și al folclorului ¹⁾.

În rândurile care urmează încercăm să surprindem câteva datini și obiceiuri ale unei colectivități dintr-un areal de pe valea Crișului Alb. În primul rând sunt necesare câteva considerații despre această microzonă, o adevărată "insulă etnoculturală" cu caracteristici proprii datorită unui fond străvechi autohton, dar și datorită unor influențe străine în special datorită stăpânirii turcești. Ea a contribuit la elementele care diferențiază net cele câteva localități ale arealului. Acestea sunt Ineu, Bocsig, Șicula, Gurba, Cermei, Chier, așezări care au beneficiat de condiții istorico-economice sociale deosebite de celelalte localități de pe valea Crișului Alb.

Componentele etnografice cele mai izbitoare se observă în privința portului țărănesc și al textilelor din această insulă etnoculturală. Ceea ce frapează cel mai mult este folosirea firului metalic în costumul țărănesc din localitățile enumerate. Firul metalic a pătruns în așezările pomenite din Orient prin intermediul stăpânirii otomane, care a avut la Ineu un sangeac.

Domeniul obiceiurilor la care ne vom referi în continuare conține o serie de elemente străvechi care desigur reprezintă o îmbinare între datinile din substratul sau fondul autohton peste care s-au suprapus câteva note ale influențelor ulterioare.

În ceea ce privește obiceiurile din ciclul natal, nupțial și funerar situația se prezintă în mod diferențiat. Obiceiurile practicate la înmormântare se păstrează cel mai aproape de substanța lor

tradițională, cu momente esențiale neschimbate. Observația aparține reputatului cercetător Ion Vlăduțiu²⁾, care subliniază în continuare că obiceiurile de nuntă au cunoscut și cunosc și astăzi, mutații, uneori esențiale, menținându-se însă acelea care au pe plan social un caracter festiv și totodată eficient sub raport gospodăresc.

Mai întâi vom derula câteva obiceiuri de nuntă din localitatea Bocsig, așezare din microzona despre care aminteam. Dat fiind că cel mai însemnat act din viața omului este căsătoria, care în trecut, dar și în prezent se celebrează cu mare fast, cele mai numeroase obiceiuri sunt legate de acest moment din viața colectivităților.

Înainte de căsătorie era cerutul fetei, peșitul sau tocmeala. După ce tinerii s-au înțeles între ei să se căsătorească, părinții feciorului, într-o seară însoțiți de rudeni mai apropiate, se duceau la părinții fetei. După ce schimbau câteva vorbe, se puneau pe masă o sticlă cu vin ars (răchie) sau cu vin. În acel moment tatăl feciorului începe să spună: “După cum bine știți, noi avem un păunaș gata de-nsurat, iar dvs. aveți o păuniță, și-am venit să vă întrebăm dacă aveți plăcerea feciorului nostru ori ba, și dacă ați vrea să ne dați fata după feciorul nostru”³⁾. Părinții fetei sau alte rudeni de ale ei răspundeau: “Să fie întrebați întâi tinerii dacă le place unul de altul”. În timpul acesta tinerii stăteau în “ungheț” (o laviță de stejar așezată după soba de încălzit). După răspunsul afirmativ al tinerilor urma așa numita tocmeală. Părinții feciorului întrebau ce parte vreau să dea fetei ca zestre, după ce mai întâi ei spuneau care va fi partea feciorului. Părinții feciorului spuneau de pildă că feciorul lor are x holde de pământ în țarină, sau în râture din cel mai bun. Lui îi rămânea după moartea lor casa, carul, plugul, grapa și iosagul (animalele), specificând câte capete de vaci, oi, porci, sau boi va primi.

Părinții fetei răspundeau că și fata lor are atâta pământ în râture sau în țarină. Îi mai dau o vacă, scroafă etc. De multe ori se întâmpla că părinții feciorului nu erau mulțumiți cu zestrea fetei sau nu erau mulțumiți cu locul de hotar unde era pământul pe care voiau să îl dea de zestre, cereau alt pământ sau mai mult. Uneori părinții fetei refuzau, iar părinții feciorului se prefăceau că pleacă. Fata începe să plângă și de obicei mama fetei intervenea și accepta

condițiile cerute de părinții feciorului. Abia după ce ajungeau la o înțelegere începeau să închine din rachiu sau vin, urând tinerilor noroc. Urma apoi discuția în legătură cu data nunții și efectiv pregătirile pentru nuntă, atât la casa mirelui, cât și la casa miresei. Mirele și mireasa își alegeau printre prieteni sau rudeni anumiți feciori numiți “pălăscași” (chemători la nuntă). Denumirea de pălăscași provine de la o sticlă lată și rotundă, care în graiul bocsiganilor se numea pălască, cu o capacitate de cel mult un litru. În sticla aceasta se puneau de multe ori buruieni pisate peste care se turna vinars și era purtată de femei într-un buzunar dedesuptul rochiei (poalelor), pe care o scotea din când în când și sorbea o înghițitură.

Pălăscașii erau împodobiți cu diferite ghirlande de panglici colorate, care erau purtate la căciuli sau pălării. Dacă chemau la nuntă neamuri sau invitați din alt sat, mergeau călări pe cai împodobiți cu panglici colorate și cergi (poneve alese). Pe căciuli sau pălării purtau o pană artificială numită “pană grecească” cu flori albe, cu pupiți verzi sau roșii, care se termina în vârf într-o formă de spic. Pana aceasta era cumpărată de la negustorii macedo-români, care erau numiți greci. De pălască era legat un “cotuț” (batistă cu cusături colorate). Invitarea la nuntă se făcea printr-o orăție:

“-Bună ziua oameni de omenie!

-Mulțumim Dumneavoastră!

-X, Y Vă poștește la nuntă,

La un pahar de băutură,

La un scaun de hodină,

La un prânz de mâncare

De la două, pân-la nouă

De-ar fi zece,

Toate-or trece

La mulți ani!”

Capul familiei sau altă persoană dintre cei invitați răspund: “-Să trăiți dragii mei! Vă mulțumim pentru ostăneală. Ne pare bine că ne-ați invitat, că vom lua parte bucuroși”.

În continuare pălăscașii închină cu pălăscașuța chiuind, după care merg la altă familie invitată la nuntă.

Cu o săptămână înainte de nuntă, rudeniile mirilor și cei ce au intenția de a participa la nuntă, duc daruri la casele mirilor: ouă, păsări, făină etc. Femeile, rudeni mai apropiați, fac păturile necesare pentru tăiței. Se taie un porc sau un vițel pentru vestitele sarmale (sarme), care nu pot lipsi de la nici o nuntă.

În mod deosebit se pregătea "cinstea" de nuntă. Aceasta era de obicei un colac mare din aluat de făină de grâu, împletit ca și chica fetei din mai multe "stoarze". La mijloc colacul era gol, acolo se punea alt colac copt într-o formă numită "coglu" (confectionată de olarii din Lipova sau de pe Criș). În acest colac era fixat stând în picioare un pui fript întreg, având în ciocul deschis o bucată de zahăr cubic. Pe stoarzele colacului (pe împletiturile lui de jur împrejur erau fixate "piscoaie" îmbrăcate în "bârcă". Piscoaiele erau confectionate din pene de la aripile găștelor, care erau curățite de puf și despicate în mai multe părți, apoi colorate în diferite culori, având în vârful piscoiului o "umflătură" din pătură coaptă în grăsime de porc sau în ulei. Colacul era așezat apoi într-un coș de nuiele și cinstea astfel pregătită era dusă la nuntă pe capul unei femei.

Nu lipseau de la nuntă, în trecut, vestitele pancove, iar în vremea noastră prăjiturile și torturile.

Înainte de începerea nunții, atât mirele, cât și mireasa își aleg câte un vornic, care conduc nunta unul la casa miresei și altul la cea a mirelui.

Primul act al nunții începea cu plecarea în frunte cu vornicii după cumetri. Pe drum se cântă: "Hoinam și dainam fecioara". Femeile din alai zic:

"Noi mergem după nănași,
Nănașii de ne-or primi,
Nuntă mare-n sat va fi.
Frunză verde ca iarba,
Să trăiască cumătra,
Uiuiu, cumătru mare,
Țucu-ți gurița dumitale
Să trăiești, să te distrezi,
Să cununi și să botezi".

De la casa mirelui se pleacă apoi după mireasă. În fruntea nuntașilor este vornicul cu un stegar care poartă steagul, format din marame și panglici colorate. În urma lor pășește mirele cu nașii. În dreapta și în stânga acestora merg pălăscașii, îmbrăcați și împodobiți cu panglici multicolore. Ajunși la casa miresei poarta este încuiată. Cei dinăuntru întreabă:

“-Ce căutați la poarta noastră?

Ce-ați pierdut?

-Avem un fecior de crai,

Și-i căutăm o crăiasă

Care este-n astă casă,

Și vă rugăm să ne-o dați!

-Ce acte aveți să ne-arătați?

Crăiasa să vi-o luați?

-Pe acest colț de hârtie

Numele crăiesii scrie

-S-o vedem, s-o vedem,

Noi încredere n-avem.

Alte acte ne-arătați,

Crăiasa să vi-o căutați.

-Iată sticla cu răchie

Numele crăiesii scrie,

Noi vom intra pe fereastră

Și-om lua mireasa noastră.

Mireasa-i a mirelui

Boii-s a nănașului,

Birișu-i a dracului.”

Arătând sticla cu răchie, toți nuntașii mirelui strigă: “Asta-i pășușul!” Pălăscașii mirelui ridică pălăsca strigând: “Asta-i pășușul!”. Poarta se deschide și nuntașii intră în curte. În timpul discuției de la poartă, vornicul miresei le aduce câte-o babă spunând: “Asta-i crăiasa pe care o căutați!”. Vornicul mirelui le refuză pe rând până când îi aduce adevărata mireasă. Vornicul mirelui, înainte de a veni adevărata mireasă joacă strigând:

“Am venit după mireasă,

Dacă nu ne lasă-n casă,

Noi vom intra pe fereastră,
Și-om lua mireasa noastră.
Mireasa-i a mirelui
Boii-s a nănașului,
Birișu-i a dracului.”

Mireasa este îmbrăcată în haine albe, purtând pe cap o cunună numită “cununa miresei”. Apoi, după ce se juca și se horea puțin, plecau spre biserică la cununie, trecând mai întâi pe la primărie pentru cununia civilă. Pe drum se cânta “Hora miresei”.

“Ia-ți mireasă ziua bună,
Hoinam și dainam fecioară,
De la casă, de la mumă,
Hoinam și dainam fecioară,
Bate ceasul, bate unu,
Merg maică să mă cununu.
Bate ceasul, bate doi,
Merg maică de la voi.
Bate ceasul, bate trei,
Eu merg maică de aici.
Bate ceasul, bate patru,
Eu merg maică la bărbatu.
Bate ceasul, bate cinci,
Eu merg maică de aici.
Bate ceasul, bate șasă,
Eu plec maică de acasă.
Bate ceasul, bate șapte,
Eu merg maică mai departe.
Bate ceasul, bate opt,
Eu merg maică în alt loc.
Bate ceasul, bate nouă,
Eu merg maică-n casă nouă.
Bate ceasul, bate zece,
Ieși maică de mă petrece.
Ieși mireasă din cămară,
Și-ți scoate hainele afară
Cele bune, cele rele,

Care ai fetit cu ele.
Plângeți fată părul tău,
În casă la taică-tău.
Plângeți fată chica ta,
În casă la maică-ta.
Rămâi taică sănătos,
Ca un măr putregăios.
Rămâi maică sănătoasă,
Ca o pară viermănoasă.
Scoală cumetre-n picioare
Și-mbălțește-o dalbă floare.”

După cununie, nuntașii venind la casa mirelui, cântau:

“Haidam și dainam cunună,
Asta-i fata omului
Haidam și dainam cunună,
Norocul feciorului.
Plânge-mă mamă cu sete,
Că ți-am ieșit dintre fete
Numai nu mă plânge rău,
Că mi-am ales ce-am vrut eu.
Taică, taică dragul meu,
Să nu fii supărat rău,
C-așa a lăsat Dumnezeu,
Să mă duc la soțul meu.
Așa a lăsat Precista,
Ca să-mi învelesc chica.”

Cercetând și obiceiurile în legătură cu nunta am mai aflat și altă variantă de felul cum se pleca cu mireasa la cununie.

După ce nuntașii, în frunte cu vornicul mirelui, merg după cumetri, toți nuntașii împreună cu nănașii merg la casa miresei. Ajunși la poartă sunt opriți de către vornicul miresei care-i întrebă:

“Ce vânt vă aduce pe aici, cu așa gălăgie mare?”

Vornicul mirelui răspunde:

“Ascultați voi oameni buni,
Ce voi spune nu-s minciuni,

Noi am anunțat în sat,
Și la birăime-am aflat,
Ca să mint nu are rost
Că fata lui Văsălie,
A plecat pe omenie,
Și c-ar fi la D-voastră,
Să ne-o dați să fie-a noastră
Că noi de la birăime,
Iată cerem și-o hârtie,
Ca să ne-dați pe vecie.”

Vornicul miresei răspunde că nu este sigur de asta și se roagă să mai fie așteptat. Se întoarce și se uită în curte și iese pe poarta curții spunând:

“Am trimis vorbă înlăuntru, dacă o fi aceasta și-o veți cunoaște să vi-o luați”.

În timpul acesta aduc o babă sau o femeie în vârstă, îmbrăcată în zdrențe, pe care vornicul mirelui n-o primește. Vornicul mirelui amenință și atunci “diavărul” îmbrăcat frumos, având un ștergar, numit ștergarul diavărului, de care atârnă un colac găurit la mijloc, se repede în curte și aduce mireasa. Din clipa aceasta el este tot timpul paznicul miresei și are grijă să nu i-o fure cineva sau să-i ia papucii din picioare. Dacă se întâmplă să-i fie furată mireasa sau papucii acesteia atunci el este amendat cu o sumă de bani.

Înainte de a pleca cu mireasa la primărie, două femei cu conciu și cu șterguri alese, bogat ornamentate cântă și descântă:

“Nu plânge mireasă rău,
Că-i frumos mirele tău,
Nu plânge și nu ofta,
Că nu mergi la casa ta.
Când ți-o fi foame mănâncă,
Când ți-o fi somn tu te culcă,
De nimeni nu te-n treba”.

A doua femeie zice așa:

“Nu mă da mamă departe,
Să-ți vin cu hainele-n spate,

Ci mă dă mamă-n vecini
Să te văd seara când cini,
Dimineața când prânzești
Peste zi cum mai trăiești”.

Apoi amândouă femeile îi strigă:

“Miresuță față albă,
La toată lumea ești dragă,
Numai la măta urâtă
Că de-aceea te mărită”.⁴⁾

Înainte vreme nuntașii miresei nu plecau la casa mirelui odată cu nuntașii mirelui, ci se întorceau la casa miresei unde jucau, mâncau și petreceau. Îndată după miezul nopții, cântând și jucând, se duceau cu alai la casa mirelui, așa numiții “corintei”, cu care prilej duceau și ei darurile pentru miri și jucau mireasa pe bani.

Nuntașii mirelui, în frunte cu mirii, ajunși la casa mirelui, intră în curte cu un ciubăr cu apă. O femeie mai în vârstă ține în mână un ulcior de lut, având grijă să nu fie lovit cu piciorul de mire, care intenționează să-l spargă. Asupra mirilor se aruncă boabe de grâu, se stropesc cu busuiocul și se rotesc în jurul ciubărului.

În timpul acesta cele două femei descântă:

“Fii făloasă soacră mare,
Că-ți vine pieptănătoare,
Și te peaptănă pe cap,
Cu-n dărab de lemn de fag.”

Intrând în casă urma cina cu nelipsiții tăiței, carne de gâscă, carne cu sos, sarmale, friptură, plăcinte, torturi, prăjituri. Fiecare femeie pune la masă cinstea de prăjituri, plăcinte și torturi în fața ei și a altor rude.

După cină urma strigarea cinstelor. Ea era făcută de către vornici. Unul dintre ei, cel al mirelui începea a striga: “Ho! Ho! Doamne, după unele vin și altele. Dimineață cumătra s-a sculat și pe cap s-a ciuciulat, și s-a gândit că ar fi bine ca și cumătra să pregătească o cinste cu piscoaie pentru miri, și cum suntem la îndemână să le-o dăm în mână, ca să le fie de voie bună”. Tot

așa se striga cinstea altor neamuri, care depuneau darurile pe o masă în fața mirilor.

Urma apoi jocul miresei. Pe o melodie de dans săltăreț, *mânânțaua*, vornicul, bătând în grinda casei cu un băț, striga: “Toată lovitura costă cinci lei”! Dansul era început de către mire, după care urmau celelalte neamuri și nuntași. Fiecare nuntaș juca mireasa pentru atâția bani cât intenționa s-o cinstească. Banii se puneau pe un blid mare. Pe urmă nașii și vornicul numărau banii.

În continuare mireasa trebuia să cinstească pe socru cu o felegă lucrată frumos, pe soacră cu un cot de dăliu. Pe surorile mirelui cu coturi și pe frații lui cu felege.

Mai consemnăm că în unele cazuri când veneau nuntașii în mijlocul curții era un ciubăr cu apă și o masă. Pe umărul miresei era pus un ștergar frumos. Toți nuntașii trebuiau să treacă pe acolo, aruncând asupra miresei cu iederă, busuioc sau cu crenguțe de brad, muiate în apă. Se udau fiecare pe mână cu apa din ciubăr și se ștergeau de ștergarul de pe umărul miresei. După această ceremonie, apa din ciubăr era răsturnată la rădăcina unui măr din ogradă.

Din acest măr, cumătra rupea o crenguță pe care o păstra.

Luni dimineața, pe la ora unu, se producea “îmbăltitul” miresei, adică punerea concifului. După miezul nopții, mirii și cumetrele se retrăgeau într-o cameră separată. Mirele se așeza pe un scaun, iar mireasa pe genunchii lui. Miresei i se lua de pe cap voalul, care se chema “slăier”, și era introdus pe sub salba cu bani de la gât. Nașa lua pletele miresei, iar mirele cu dinții sau cu mâna despletea panglicele de pe pletele miresei. Nașa urma să o pieptene pe mireasă. Cu crenguța de măr ruptă din curte, nașa făcea o cărare prin mijlocul capului miresei. În alte părți cărarea se făcea cu un bănuț de argint, care era dat înapoi miresei. Aceasta lua crenguța sau bănuțul și-l pune sub șezut. Stătea pe bănuț sau crenguță pentru a nu naște copii degrabă. I se împletea apoi pletele cu panglicele, i se pune conciful care era confecționat dintr-o sârmă mai grosuță, îndoită în formă de cerc, după care erau înfășurate fâșii de giulgiu alb. Conciul era fixat cu ajutorul chicilor. Capul cu conciful pus era acoperit cu o ceapță roșie, după care se învelea cu o cârpă obișnuită, pe care o purtau nevestele tinere. Al treilea cot era legat

pe sub bărbie. Prin acest ceremonial mireasa trecea în rândul nevestelor. Mirii și însoțitorii lor reveneau în mijlocul nuntașilor, care le cântau: “Hoinam și dainam nevestă!” Nunta continua cu masa de dimineață.⁶⁾

În trecutul mai îndepărtat zestrea miresei era adusă la casa mirelui pe bâte așezate pe umerii nuntașilor miresei. De aici există încă și azi expresia “lipideu de bătă” sau “perină de bătă”.

De asemenea mai era obiceiul ca înainte de a i se pune miresei conciiul pe cap, pe gălandele de la chică i se făceau noduri, pe câți ani voiau să lege mireasa să nu aibă copii. Dacă se făceau de pildă trei noduri, însemna că mireasa nu va avea copii decât peste trei ani. Gălandele cu noduri și brăcinarul din izmenele mirelui, pe care se făceau la fel noduri, se puneau sub ei în pat când se culcau.⁷⁾

Luni după masă nunta se spărgea, nuntașii cântau plecând pe la casele lor, iar mirii se retrăgeau la sălașuri, adică acolo unde iernau vitele, unde aveau și cameră de locuit.⁸⁾

Tot în trecut era obiceiul ca tinerii care nu se puteau căsători legal din cauza armatei, pentru a fi scutiți de serviciul militar, se căsătoreau clandestin în pădure, la “popa gorun”. Preotul se ducea în taină cu mirii și cumetrii și sub poala unui gorun secular le celebra cununia, întorcându-i roată după gorun.⁹⁾

NOTE

1. Ion Vlăduțiu, *Etnografia românească*, Ed. Științifică, București, 1973, capitolul Obiceiuri, p.394-431; Simion Florea Marian, *Nunta la români*, București, 1890; Idem, *Înmormântarea la români*, București, 1892, I.G.Pitiș, *Nunta la români*, București, 1889; Elena Sevastos, *Nunta la români*, București, 1889; Niculiță Voronca, *Datinile și credințele poporului român*, vol.I, 1903; Gheorghe Pavelescu, *Cercetări folclorice în sudul județului Bihor*, Sibiu, 1945; Maria Văcaru, *Contribuții la studiul obiceiurilor din Munții Apuseni, Obiceiuri legate de naștere*, în “AMET pe anii 1965-

1967”, Cluj, 1969; Anicuța Popescu, *Instituția căsătoriei în secolul al XVIII-lea*, “Studii. Revista de istorie”, tom.23, vol.I, 1970, p.65.

2.Ion Vlăduțiu, *Etnografia românească*, Ed.Științifică, București, 1973, p.395.

3.Toate obiceiurile de nuntă menționate în continuare sunt culese de la Palcu Teodor Bidaica din Bocsig.

4.Culeasă de la Stan Simion din Bocsig.

5.Culese de la Baltă Teodor Bidaica din Bocsig.

6.Idem.

7.Idem.

8.Culeasă de la Stan Simion din Bocsig.

9.Idem.

SUMMARY

Traditional Wedding Customs at Bocsig

Wedding is one of the most important moments in a man's life, so there are a great number of customs related to this and transmitted from generation to generation.

In Bocsig, a village on the Crișul Alb valley, the wedding ceremonial is the traditional one. The woo, the calling for the guests, the substitution and the stealing of the bride, her dancing for money, the rites of marriage consolidation and other customs are still in use today.